

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

Дибчук Людмила Василівна

УДК 94(477):314.743

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ КАНАДИ
ТА КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ В РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ І
КУЛЬТУРИ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (1991 – 2005 рр.)

07.00.01 – історія України

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Київ – 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі українознавства Тернопільського державного економічного університету, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник кандидат історичних наук, професор,
заслужений працівник народної освіти України
Лановик Богдан Дмитрович,
Тернопільський державний економічний
університет, професор кафедри українознавства.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Даниленко Віктор Михайлович,
Інститут історії України НАН України,
завідувач відділу історії України другої половини
XX ст.;

кандидат історичних наук
Секунова Юлія Володимирівна,
Національний аграрний університет,
доцент кафедри політології та соціології.

Провідна установа Львівський національний університет імені І. Франка,
кафедра новітньої історії України,
Міністерство освіти і науки України, м. Львів.

Захист відбудеться “15” вересня 2006 року о 15.30 на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.02 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий “9” серпня 2006 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Стоян Т.А.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЇ

Вступ. Актуальність теми дисертації зумовлена об'єктивною необхідністю дослідження української діаспори як суспільного феномена, її кількісного та якісного складу та внеску в економічний, культурний розвиток нашої держави та країн поселення.

Українська діаспора своїм буттям урізноманітнює та збагачує українську присутність у світі, а також надає посильну допомогу історичній батьківщині. Тому налагодження, розширення й зміцнення зв'язків з українською діаспорою – першочергове завдання материкових українців. Перш за все це стосується використання інтелектуального, політичного та економічного потенціалу діаспори для встановлення дружніх і тісних стосунків України з державами проживання зарубіжних українців, посилення ролі, яку відіграє Україна у світовому співтоваристві. У цьому інтереси української держави й української діаспори цілком збігаються.

Вивчення історії української діаспори, її місця і значення у соціально-економічному та політичному житті незалежної України має важливе стратегічне значення. Незаперечним є те, що українська діаспора, особливо західна, робить вагомий внесок у розвиток економіки, культури, науки, мистецтва, літератури як України, так і країн проживання. Про це переконливо засвідчено на I-му (21 – 24 серпня 1992 р.), II-му (21 – 24 серпня 1997 р.) і III-му (18 – 20 серпня 2001 р.) Всесвітніх форумах українців, що відбулися в м. Києві.

Суттєвим є введення до наукового обігу нових джерел як необхідної умови об'єктивного висвітлення ролі та місця української діаспори Канади та країн Латинської Америки в становленні незалежної Української держави. Досліджувана проблема має важливе значення не лише для всебічної оцінки діяльності української діаспори, але й для динаміки історичного процесу в Україні в кінці XX – на початку XXI ст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дана тема пов'язана концепцією комплексної національної програми “Закордонне українство на період до 2005 р.” затвердженої Указом Президента України від 24 вересня 2002 р. № 892/2001. Обраний напрямок дослідження є складовою науково-дослідних робіт кафедри українознавства Тернопільського державного економічного університету за 1994 – 2001 рр.: “Дослідження проблем зародження української еміграції, її розвиток і зв'язки з материковою Україною (1994 – 1995 рр.)” № 0195 U 006331, “Внесок української еміграції в розвиток освіти, науки, літератури і мистецтва України та країн поселення (1998 – 2000 рр.)” № 0198 U 001236 та кафедральної НДР (українознавство) “Історичні та економічні проблеми розвитку української спільноти у XX ст.” (2003 – 2007 рр.) № 0103 U 000966. Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Тернопільського державного економічного університету 26

лютого 2003р., протокол № 6.

Об'єктом дослідження є українська діаспора Канади та країн Латинської Америки у період становлення незалежності України (1991 – 2005 рр.).

Предметом дисертаційного дослідження є внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки у розвиток економіки, освіти, науки й культури України за період становлення її як незалежної держави.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1991 – 2005 рр. Вони зумовлені тим, що в період становлення і розвитку незалежної Української держави з'явилися всі можливості для української діаспори взяти всебічну участь у розбудові України як рівноправного суб'єкта світової спільноти.

Територіальні рамки дослідження охоплюють незалежну Українську державу як центр світового українства, Канаду та Латинську Америку як країни поселення української діаспори.

Мета дослідження. На основі узагальнення всіх доступних опублікованих та архівних матеріалів відтворити повну картину взаємовідносин канадської та латиноамериканської української діаспори з історичною батьківщиною в період з 1991 – 2005 рр., визначити внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- розкрити ступінь вивчення проблеми та проаналізувати її джерельну базу;
- охарактеризувати політику України стосовно діаспори;
- з'ясувати міру впливу діаспори при визнанні України суверенним членом світового співтовариства, при встановленні дипломатичних структур незалежної України та утвердженні її на світовій арені;
- встановити напрямки економічної допомоги української діаспори в розвитку незалежної України;
- показати співпрацю науковців діаспори з вітчизняними вченими у сфері українознавства;
- дослідити спадщину діячів літератури та мистецтва з української діаспори.

Методологічна база дослідження ґрунтується на основі принципів науковості, історизму, об'єктивності. При написанні дисертації були використані загальнонаукові та спеціально-історичні методи, зокрема конкретно-пошуковий (аналіз і систематизація джерел з проблеми) та проблемно-хронологічний (розчленування широкої теми дослідження на окремі відносно вузькі проблеми). Застосування конкретно-історичного методу відкрило можливість встановити факти та події, що складають основу вивчення ролі та місця української діаспори в становленні і розвитку незалежної Української держави. Метод персоналізації дозволив виокремити особистості, які зробили вагомий внесок у розвиток незалежної України.

Об'єктивний аналіз подій дав змогу зіставити внесок української діаспори за останні роки з тим, що було зроблено раніше, в ньому обумовлено використання історико-аналітичного підходу.

Наукова новизна і теоретичне значення роботи полягає в тому, що передусім вперше зроблена спроба показати роль та місце української діаспори Канади та країн Латинської Америки в становленні і розвитку незалежної Української держави; введені у науковий обіг досі невідомі архівні документи та періодичні видання, доповнена та уточнена бібліографія праць з даної теми; проаналізовано взаємини канадської та латиноамериканської української діаспори з материковою Україною у сфері зовнішньополітичної діяльності; встановлено напрямки економічної допомоги української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвитку незалежної України; показано внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки у розвиток загальнонаціональної науки, літератури, мистецтва; реалізовано спробу об'єктивно обґрунтувати необхідність розвитку взаємовідносин України з українською діаспорою.

Практичне значення дисертації зводиться до того, що її фактичний матеріал, висновки та узагальнення можуть бути використані для підготовки узагальнюючих досліджень з історії України, історії української діаспори, всесвітньої історії, праць з історії науки і культури, навчальних курсів для вищої школи, лекцій. Результати дослідження можуть стати допоміжною ланкою при розробці нормативних актів з питань розвитку взаємин України з країнами, в яких проживає українська діаспора. Дана наукова праця сприятиме ґрунтовнішому вивченню проблем історії української діаспори й активізації досліджень у цій галузі.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення дисертації апробовані автором у формі доповідей на II Міжнародному науковому конгресі українських істориків “Українська історична наука на сучасному етапі розвитку” (Кам'янець-Подільський, 2003р.), на Міжнародній науковій конференції “Українська діаспора: проблеми дослідження” (Острог, 2004 р.), на I Міжнародній науковій конференції “Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті” (Львів, 2006 р.), на Всеукраїнській науковій конференції “Національна інтелігенція в історії та культурі України у XX – XXI ст.” (Вінниця, 2004 р.), на XI щорічній науковій конференції Національного університету “Кієво-Могилянська академія” “Меценати, благодійники та дарувальники українських бібліотек” (Київ, 2005р.), на міжвузівській науково-практичній конференції “Держава і бізнес: шлях до партнерства і взаємодії” (Вінниця, 2002 р.); на щорічних звітних наукових конференціях викладачів, докторантів та аспірантів Тернопільського державного економічного університету (2002 – 2005 рр.); на засіданнях методологічних семінарів кафедри українознавства ТДЕУ (2002 – 2005 рр.).

Зміст дисертації обговорювався та частково впроваджувався в навчальний процес на кафедрі українознавства ТДЕУ, на кафедрі історії України Інституту історії, етнології та права Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 7 публікаціях, з них 6 у фахових виданнях, включених до списку ВАК України.

Структура дисертації обумовлена логікою розкриття теми, специфікою мети і завдань та характером дослідження. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, чотирьох розділів (семи параграфів), висновків, бібліографічних посилань, джерел та літератури, додатків. Загальний обсяг становить 311 сторінок, у тому числі основний текст – 198 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі “Історіографія і джерела дослідження” розглянуто стан вивчення проблеми, досліджено її джерельну базу.

Одним з найважливіших джерел інформації про досягнення діаспори в різних галузях є “Енциклопедія українознавства”, ґрунтовна колективна праця науковців діаспори під керівництвом В. Кубійовича англійською та українською мовами, яка стала своєрідною візитною карткою духовного потенціалу України у світі¹. Значним науковим доробком західної української діаспори є фундаментальна п'ятитомна “Encyclopedia of Ukraine” – найповніше англomовне довідкове видання про Україну, її народ, історію, культуру, географію, економіку, а також про українську діаспору².

У 1988 р. у США започаткований науковий проект щодо підготовки і видання багатотомної “Енциклопедії української діаспори” (ЕУД). Донедавна його виконували силами діаспори під керівництвом професора В. Маркуся (видано 4 томи). У результаті наукових контактів головного редактора ЕУД з керівником відділення етносоціологічних та етнополітичних досліджень Інституту соціології НАН України членом-кореспондентом НАН України В. Євтухом у вересні 1993 р. між Інститутом соціології та головною редакцією ЕУД був підписаний договір про співпрацю. Нині робота над цим вагомим науковим дослідженням триває³.

В установах НАН України триває пошукова робота у напрямках філософсько-соціального, історико-політичного, інформаційно-культурного висвітлення питань діяльності етнічних українців у різних куточках світу. Так, Відділенням

¹ *Енциклопедія українознавства*: В 10 т. – Париж – Нью-Йорк, 1955 – 1989.

² *Encyclopedia of Ukraine*. Vol. 1–5. Edited by W. Kubiyovich. – Toronto, Buffalo, London. – 1985 – 1993.

³ *Енциклопедія української діаспори*: В 7 т. – Вид. 1-е. – К., 1995; *Президент* Національної академії наук

етносоціологічних та етнополітичних досліджень Інституту соціології НАН України, у складі якого створено спеціалізований відділ дослідження української діаспори, здійснено ряд комплексних досліджень сучасного стану української діаспори у країнах, де зосереджено більшу її частину. Науковцями вивчаються форми і засоби збереження та реалізації української етнічності в умовах діаспори, виявляються особливості взаємозв'язку між українською діаспорою і Україною на різних історичних етапах розвитку⁴. Науковці Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України досліджують проблеми політичної історії української еміграції на процес відродження державності України, відділом новітньої історії підготовлено науковий збірник “Українська еміграція: історія і сучасність”⁵. Центром пам'яткознавства НАН України і Українським товариством охорони пам'ятників історії і культури досліджуються пам'ятки релігійного мистецтва і церковної архітектури, культури і мистецької традиції української діаспори⁶.

Серед десятка праць першого десятиріччя незалежної України на особливу увагу заслуговують наукові роботи українських істориків: В. Трощинського, А. Шевченка, В. Даниленка, В. Євтуха, А. Шлепакова, І. Буркута, Л. Васильєвої, С. Кульчицького, Ю. Алексєєва, А. Слюсаренка, В. Юрківського, С. Качараби, Б. Лановика, М. Траф'яка та ін⁷.

Вагомий внесок в історичну науку з української еміграції зробили спільними зусиллями вчені з України та діаспори, підготувавши збірники “Українські канадці в історичних зв'язках із землею батьків” та “Українці в Аргентині”. Праці авторських колективів базуються на історичних фактах, достатньо ілюстровані та частково відтворюють зв'язок української діаспори з етнічною батьківщиною⁸.

України про Енциклопедію української діаспори // Українська діаспора. – 1994. – Ч. 5. – С.95 – 96.

⁴ Євтух В. та інші. Зберігаючи українську самобутність / Камінський Є., Ковальчук О., Трощинський В. – К., 1992. – 340 с.; Маркусь В. Чому діаспора: спроба ідентифікації поняття // Українська діаспора. – 1992. – Ч.1. – С. 4 – 13.; його ж, Українська західна діаспора на порозі ХХІ-го століття // Українська діаспора. – 1993. – Ч. 3. – С.21 – 31; Нельга О. Українство як етнопсихологічний феномен // Українська діаспора. – 1993. – Ч.3. – С.5 – 20.

⁵ Українська еміграція: історія і сучасність. (Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 100-річчю еміграції українців до Канади) // Упоряд. Сливка Ю. – Львів, 1992. – 383 с.

⁶ Євтух В., Ковальчук О. Українці в Канаді. – К., 1993. – 340 с.

⁷ Трощинський В., Шевченко А. Українці в світі. Т.15. – К., 1999. – 352 с.; Даниленко В. та інші. Моя Україна. Енциклопедичне видання. – К., 2004. – 600 с.; Смолий В. та інші. Україна: утвердження незалежності держави (1991 – 2001). – К., 2001. – 728 с.; Шлепаков А., Буркут І., Васильєва Л. та ін. Українці в зарубіжному світі. – К., 1991. – 275 с.; Алексєєв Ю., Кульчицький С., Слюсаренко А. Україна на зламі історичних епох (1985 – 1999 рр.). – К., 2000. – 296 с.; Юрківський В. Країни світу: Довідник. – К., 1999. – 368 с.; Лановик Б., Траф'як М. та інші. Українська еміграція: від минувшини до сьогодення. – Тернопіль, 1999. – 512 с.; Внесок української еміграції в розвиток національної та світової культури. – Тернопіль, 2000. – 410 с.; Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави. – Тернопіль, 2001. – 292 с.

⁸ Українські канадці в історичних зв'язках із землею батьків: до 100-річчя прибуття перших

Актуальною для України та діаспори є фундаментальна праця доктора історичних наук І. Нагаєвського, в якій він обґрунтував об'єктивні причини та наслідки еміграції українського народу, дослідив особливості цього явища і вказав на необхідність культурного взаємообміну між історичною батьківщиною та діаспорою⁹.

Цінною є англomовна праця Л. Луцюка та Б. Кордана, де зібрані документи, статистичні дані та аналітичний матеріал про особливості української еміграції в Північній Америці¹⁰.

Особливе наукове значення має довідник “Зарубіжні українці” авторського колективу вчених України (С. Лазебника, Л. Лещенка, Ю. Макара, П. Орленка) та Канади (Ф. Свиріпи, Я. Балана, Б. Кравченка), як перша в незалежній Україні наукова праця з історії світового українства¹¹.

Багато в чому перегукуються з попередніми працями, особливо щодо підходів до дослідження даної теми та зроблених з цього приводу висновків, навчально-монографічні роботи професора Ф. Заставного¹². У цих працях розкрито політичні, соціально-економічні причини еміграції з України, подано демографічну характеристику, висвітлено економічне та політичне становище українських етнічних груп за кордоном, їх роль і місце в соціально-економічній структурі Канади, країн Латинської Америки та інших країн поселення.

Про значний потенціал західної української діаспори, про те, як творився феномен української діаспори йдеться у працях М. Слабошпицького, Р. Матейка, Ю. Макара і Л. Макара. Вони простежують, як живучи на чужині, українці не втрачали ні сентименту, ні інтересу до далекої батьківщини, сумували за нею й терпеливо чекали на зустріч. І не просто чекали, а самовіддано працювали, відважно захищаючи право рідної країни на суверенне існування. Нині ж надають щедру фінансову підтримку різним проектам, націленим на національне відродження¹³.

Значно доповнюють наукові дослідження історії та сьогодення української діаспори довідник вчених з діаспори “На олімпійських хвилях” та збірник вченого з України

українських переселенців до Канади. – К., 1990. – 231 с.; *Українці в Аргентині*. – К., 1997. – 128 с.

⁹ *Нагаєвський І.* Історія Української держави двадцятого століття. – К., 1994. – 413 с.

¹⁰ *Anglo-American on the Ukrainian question 1938 – 1951. A documentary collection* / Lubomyr V. Luciuk, Bohdan S. Kordan. – Kingston, Ontario-Vestal, New York, 1987. – 242 p.

¹¹ *Зарубіжні українці: Довідник* / С. Лазебник, Л. Лещенко, Ю.Макар та ін. – К., 1991. – 252 с.

¹² *Заставний Ф.* Українська діаспора. – Львів, 1991. – 120 с.; його ж, *Географія України: У 2-х книгах*. – Львів, 1994. – 472 с.

¹³ *Слабошпицький М.* Не загублена українська людина (55 портретів з української діаспори). – К., 2004. – 479 с.; його ж, *Українець, який відмовився бути бідним*. – К., 1994. – 174 с.; його ж, *Меценат, який не відмовився бути українцем: Петро Яцик у спогадах сучасників*. – К., – 2002. – С. 280.; *Матейко Р.* Чарівниця слова і барв / В кн.: Андрій Палій – будівничий та керманіч “Маслосоюзу”. – Тернопіль, 2001. – 293 с.; *Макар Ю.*, Макар Л. З Україною в серці. – Чернівці, 2003. – 132 с.

П. Безпалько “Шахісти української діаспори”. Наукові розвідки базуються на історичних фактах, документах співпраці та фінансових документах¹⁴.

Вагому роль у справі дослідження діяльності української діаспори відіграє заснований в м. Києві Інститут досліджень діаспори (очолює І. Винниченко). Одним із головних завдань Інституту є створення фундаментальної праці-атласу “Українці у світі”. Разом з тим Інститут підготував і видав інформаційні каталоги “Закордонне українство”, “Українські організації в країнах Заходу” та бібліографічний покажчик “Українське зарубіжжя”¹⁵.

Отже, дослідниками була проведена значна робота з вивчення проблем, пов’язаних з діяльністю української діаспори. Однак, питання щодо ролі та місця української діаспори Канади та країн Латинської Америки в становленні незалежної Української держави протягом 1991 – 2005 рр. не було предметом спеціального дослідження.

Джерельна база дослідження представлена опублікованими та архівними документальними джерелами; матеріалами поточних архівів бібліотек та музеїв; рішеннями законодавчих та виконавчих органів влади України; зарубіжною та вітчизняною періодикою. Частина з них запроваджується до наукового обігу вперше.

Значний масив джерельної бази дослідження становлять матеріали та документи Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України. Фонди 1185 “Українська діаспорна література” та 1186 “Твори мистецтва діаспори” містять багатий матеріал про українців-емігрантів. За 1991 – 2003 рр. у фондах зібрані матеріали 63 фондоутворювачів, відомих в Україні та за її межами вчених, літераторів, митців з канадської та латиноамериканської української діаспори, серед яких Я. Славутич, Я. Рудницький, Г. Сірик, В. Вовк, У. Самчук, Л. Палій, М. Паращук, Є. Маланюк, П. Капшученко та інші.

Цінний матеріал для дослідження діяльності канадської та латиноамериканської української діаспори містять фонди Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, зокрема, фонди 3563 “Українська еміграція”, 4466 “Колекція окремих документів українських націоналістичних еміграційних організацій і осіб (1987 – 1991 рр.)”, 3561 “Українські націоналістичні організації за кордоном” та 1128 “Літературно-мистецькі цінності”.

Важливий матеріал про діяльність української діаспори країн Латинської Америки, міститься в архіві Інституту народознавства НАН України (архів к.і.н. О. Сапеляк) у фонді 1, який складається з 553 арк. Зокрема, там зібрані матеріали про визначних осіб

---

¹⁴ *На олімпійських хвилях*. – Нью-Йорк, Нью-Джерсі, 1998. – 142 с.; *Безпалько П.* Шахісти української діаспори. – К., 1999. – 167 с.

¹⁵ *Закордонне українство* (Інформ. каталог) / Ін-т досліджень діаспори. – К., 2001. – 280 с.; *Українські організації в країнах Заходу*: Інформаційний каталог / Ін-т досліджень діаспори. – К., 2004. – 104 с.; *Українське зарубіжжя*: Бібліографічний покажчик / Ін-т досліджень діаспори. – К., 2002. – 284 с.

латиноамериканської української діаспори, серед яких А. Сапеляк, Р. Гринюк, М. Василик, Т. Баланда, Д.-Л. Маруняк, Л. Голоцван та інші.

Ще одну групу джерельної бази дисертаційного дослідження утворюють матеріали інвентарних книг і приймально-здавальних актів, за допомогою яких оформлена передача культурно-мистецьких, літературних і наукових цінностей українським музеям, картинним галереям, тощо. У Національному художньому музеї України зібрана значна кількість художніх творів митців канадської української діаспори: М. Бідняка, П. Мегики, Я. Шафранюка, М. Левицького та ін. Музею культурної спадщини м. Києва свої архіви, бібліотеки, твори образотворчого та декоративно-вжиткового мистецтва передали Л. Білецький, О. Гай-Головко, В. Ревуцький, М. Мисик, С. Лифар та ін. Певний матеріал зібраний у Національному музеї літератури України у Києві. Там знаходиться бібліотека відомого українського мецената з Канади П. Яцика, яка нараховує сотні унікальних видань: наукових праць, мистецтвознавчої, енциклопедичної та політологічної літератури. Значний матеріал канадська і латиноамериканська українська діаспора передала до Національного музею у м. Львові та Львівського історичного музею (створено відділ історії діаспори).

Одним із важливих джерел для написання дисертації стали поточні архіви та інвентарні книги Інституту досліджень діаспори, Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського, Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка, Наукового архіву Національного університету “Києво – Могилянська академія”.

До джерельної бази роботи ввійшла також періодика, де опубліковані праці вчених діаспори, дані про їх життя і діяльність, про акції гуманітарної і фінансової допомоги Україні, про різноманітного роду проекти та про створення і діяльність іменних та цільових фондів. Важливими серед них є “Українська діаспора” (Київ – Чикаго); “Український історик” (Нью-Йорк – Мюнхен); “Бюлетень Канадського інституту українських студій” (Альбертський університет); “Гомін України” (Канада); “Українсько-канадський вісник” (Канада); “Новий шлях” (Канада); “Нові дні” (Канада); “Бюлетень української центральної репрезентації в Аргентині” (Аргентина); “Українське слово” (Аргентина); “Хлібороб” (Бразилія); “Голос України” (Київ – Нью-Йорк – Лондон); “Свобода” (США); “Шлях Перемоги” (Київ – Нью-Йорк – Лондон – Берлін); “Українське слово” (Київ – Нью-Йорк – Лондон); “Національна трибуна” (Нью-Йорк).

Таким чином, джерельна база достатня для того, щоб розкрити тему достовірно і неупереджено. Перспективним напрямком подальшого дослідження проблеми може стати вивчення особливостей четвертої хвилі еміграції до Канади та країн Латинської Америки, їх внеску в розвиток незалежної Української держави.

У другому розділі “Взаємини канадської та латиноамериканської української діаспори з материковою Україною у сфері зовнішньополітичної діяльності” на основі праць науковців з України та вчених емігрантів українського походження виходимо на рівень широких узагальнень, щодо з’ясування сутності самого феномену “українська діаспора”. Основним моментом у визначенні сутності цього питання стала фіксація факту перебування певної частини українців за кордоном як етнічної меншості, яка усвідомлює свою єдність. Однак діаспора не є явищем статичним. Її конкретний зміст залежить від реальних політичних і соціальних процесів, котрі відбуваються як в Україні, так і поза її межами.

З проголошенням Акта про незалежність України в 1991 р. зарубіжні українці перестали бути діаспорою без державного народу. Їх правовий захист, сприяння зв’язкам з ними, залучення до батьківщини виокремилися у провідні напрями державної етнонаціональної політики. Це надало потужного імпульсу процесові консолідації діаспори, яка нині є однією з найбільших у світі.

Якщо при комуністичному режимі українців вважали “ворогами народу” або “зрадниками батьківщини”, то з проголошенням незалежності України діаспора стала її невід’ємною частиною і має всі можливості не лише репрезентувати нашу державу на світовому рівні, а й розвивати взаємовигідні відносини в економіці, політиці, освіті, науці, літературі, мистецтві тощо. За період незалежності України канадська і латиноамериканська українська діаспора й наша держава досягли значних успіхів у зовнішньополітичній діяльності. Однак цей процес необхідно динамізувати з метою визнання нашої держави центром світового українства.

Дослідження показали, що від перших днів проголошення незалежності, українські громади в західній діаспорі намагалися вплинути на уряди своїх держав, щоб ті прихильно поставилися до молоді держави, в першу чергу, визнанням її суверенним членом світового співтовариства. Коли перед Україною постали нагальні проблеми – як налагодити нормальну діяльність дипломатії, де влаштувати посольства, консульства, кореспондентські пункти і т.д., то активну допомогу в цьому надала українська діаспора, яка безкоштовно передала Україні приміщення для посольств, консульств.

Так, 1 грудня 1994 р. в Оттаві відбулася імпреза з нагоди придбання для посольства в Канаді нового будинку. Найжертівнішими вкладниками були подружжя Л. і Е. Гуцуляки (630 тис. дол.), Ж. Тухачевський (350 тис. дол.), Конгрес українців Канади та інші. З липня 1995 р. свою діяльність у Бразилії розпочало Посольство України (в столиці країни – місті Бразилія), а трохи згодом, 24 серпня 1996 р., в місті Куритіба – столиці бразильського штату Парана, де проживає найбільша кількість українців, було відкрите Генеральне консульство України. Відкрити та облаштувати Посольство і Генеральне консульство України допомогла

Українсько-Бразилійська Центральна Репрезентація. Вони й нині підтримують представництво України в Бразилії та докладають немало зусиль для розвитку українсько-бразильських відносин. Подібно як у Бразилії, Українська Центральна Репрезентація Аргентини, до якої ввійшли 25 товариств та угруповань 400 тис. населення української діаспори, допомогла створити умови для відкриття посольства України в Буенос-Айресі, та зібрала на устаткування посольства 27 тис. 329 дол.

Наші співвітчизники у західних державах, чиїми лояльними громадянами вони є, сприяли позитивному ставленню до України в політиці цих держав. Вони переконували урядові кола та громадськість у вигідності допомоги нашій державі у тому, щоб вона стала економічно потужною, сприяли кредитно-фінансовій та інвестиційній підтримці розвитку рівноправної та взаємовигідної торгівлі. Саме активна позиція українських громад, а також позитивний імідж України, який створили своєю працьовитістю українські емігранти за океаном, зумовили ті особливі відносини, які розвиваються між Україною і країнами Північної та Південної Америки, зокрема Канадою, Бразилією, Аргентиною, Парагваєм.

Українська діаспора сприяє зміцненню молодій незалежній державі як повноцінного партнера на міжнародній арені. Основними аспектами її діяльності є послідовна підтримка процесу інтеграції України до міжнародного товариства з країнами „Великої вісімки”, з країнами – членами НАТО та у дискусіях з міжнародними фінансовими інституціями, такими як Світовий банк і Європейський банк реконструкції та розвитку, підтримка у сфері Світової організації торгівлі (СОТ) і Торговельному союзі Південноамериканських держав (“МЕРКОСУР”).

Отже, з проголошенням незалежності Україна стала центром згуртування українців усього світу і відповідно головною складовою державної етнополітики України стало встановлення й інтенсифікація зв'язків з українською діаспорою. В свою чергу українська діаспора гідно відстоювала Україну як суверенного члена світового співтовариства, допомагала в становленні дипломатичних структур, сприяла зміцненню України як повноцінного партнера на міжнародній арені та розбудові політичних, економічних і культурних зв'язків України з країнами своїх поселень.

У *третьому розділі* “Економічна допомога української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвитку незалежної України”, базуючись на архівних документах, повідомленнях зарубіжної та вітчизняної періодики, показано напрямки економічної допомоги наданої українською діаспорою Канади та країн Латинської Америки материковій Україні.

Представники українського зарубіжжя доклали максимум зусиль, знань і праці для створення організацій, фондів, фірм, які надавали фінансово-матеріальну та гуманітарну

допомогу для розвитку Української незалежної держави. На особливу увагу заслуговують: Фонд “Допомагаймо Україні” (лише протягом 1992 – 1993 років на допомогу жертвам Чорнобиля витрачено понад 1 млн. дол.), Суспільна служба українців Канади (лише одна акція канадських добродійників по придбанню ліків для чорнобильських інвалідів склала 500 млн. крб.), Товариство об’єднаних українських канадців (щорічно допомагають забезпечити Інститут експериментальної патології, онкології та радіобіології НАН України необхідними реактивами), Українська Державницька Організація Канади (загальна вартість наданої благодійної допомоги сягає 15 млн. дол.); Світова фундація українських лікарських товариств (лише протягом 1995 – 1997 рр. надала українським медичним та культурно-освітнім установам гуманітарну допомогу вартістю понад 400 тис. дол.); Канадський медичний проект “Освіта” (щорічно 60 канадських лікарів навчають і консультують українських колег, а 20 лікарів з України їдуть для чотирьохмісячного стажування в канадські медичні установи, в лікарні № 1 м. Києва постійно працює два канадських лабораторних технологи, також в Києві створено розширений медичний довідковий центр, яким користуються всі бажаючі лікарі і студенти); Українсько-канадський благодійний фонд “Приятелі дітей” (своєю діяльністю охоплює різні сторони життя дітей-сиріт та працівників дитячих сирітських закладів, реалізуючи наступні проекти: “Гуманітарна допомога”, “Літній табір”, “Асоціації працівників закладів для соціально незахищених дітей”; “Допомога дітям – сиротам інвалідам”; “Вступник” та “Стипендіат”); Українська спортова центральна Америка та Канади з 1991 р. спрямувала свою діяльність на відродження спорту в Україні та надання фінансової підтримки Олімпійським збірним України (лише протягом 1991 – 1996 рр. надано допомогу на суму 758 млн. 753 тис. 64 дол.); Канадська фірма “Міст” із Торонто (головним напрямком її діяльності є інвестиції в українську економіку, створення спільних підприємств і виробництв, експорт та імпорт товарів тощо).

Значну матеріальну допомогу незалежній Україні надали знані особистості діаспори. Серед них, М. Івасиків з Канади, який в економіку України вклав 3,5 млн. дол.; Л.-Б. Обух, який фінансував будівництво пам’ятника Т. Шевченкові у м. Львові та як інженер-геолог сприяв впровадженню в життя проекту з розробки нафтового родовища в Чернігівській області; Р. Гринюк з Аргентини, який фінансував етнографічну експедицію до Аргентини та Парагваю дослідника з України О. Сапеляк; Т. Баланда (Аргентина) організувала туристичну агенцію, яка займається поїздками виключно в Україну; родина Яворських з Канади передала 350 тис. дол. на будівництво школи в с. Заріччя, що на Івано-Франківщині. В діаспорі немало людей, які заповіли після смерті певні суми їх спадку передати на потреби в Україні. Так зробили І. Баган, В. Юзик, І. Багрій, О. Пахуша та М. Галандюк. Заповіт останнього становив

4 млн. 500 тис. дол.

Західна українська діаспора також робить вагомий внесок в національно-духовне відродження незалежної української держави. Українські громадські організації, вчительські колективи, окремі українські патріоти з Канади та країн Латинської Америки активно причиняються до розвитку шкільництва історичної Батьківщини. Багато уваги цьому приділяють Світова координаційна виховно-освітня рада, крайові Шкільні Ради – члени Світового Конгресу українців. Зокрема, вони проводять “круглі столи”, присвячені допомозі вчителю України, організують та фінансують щорічні літні учительські курси та семінари, курси з українознавства, стажування за кордоном. Важливим напрямком допомоги діаспори Канади та країн Латинської Америки освітянам та школярам України є передача недоступної для них впродовж довгого часу літератури та допомога комп’ютерами.

На Заході патріоти України також створили десятки іменних та цільових фондів, центрів, які фінансують духовні сфери українства, як у діаспорі, так і в Україні. Переважна більшість фондів створена при Канадському інституті українських студій Альбертського університету. Основний капітал усіх фондів становить 9 млн. 967 тис. 623 дол.

Вагому матеріальну допомогу науковим інституціям України також надали В. Болюбаш, М. Малецький, родина М. Ковалюк, Л. та І. Грегори, Я. та О. Соколики, М. Фішер-Слиж, Д. Темертей та П. Яцик. Останній був одним з найвизначніших меценатів в українській історії. На добродійні справи він передав за свого життя найбільшу серед наших меценатів суму – більше 20 млн. дол. І що особливо важливо, що ці кошти інвестовані у сфери, які визначають духовний розвиток нації, її майбутнє, утвердження іміджу України в світі – в українську освіту, науку, культуру.

Ще одним напрямком діяльності української діаспори є надання допомоги книгами та періодикою з метою підвищення інтелектуального рівня нашого народу. У цьому її представники досягли значних успіхів, оскільки завдяки їхнім зусиллям великою мірою поповнилися бібліотечні фонди столичних, обласних, районних та сільських книгозбірень. Важливим є те, що українська діаспора Канади та Південної Америки передала значну кількість раритетних видань та рідкісних примірників періодики, надіслала також багато творів письменників-емігрантів. Це створює сприятливі умови для формування світогляду молоді зокрема та українського суспільства загалом.

Таким чином, економічна допомога української діаспори Канади та країн Латинської Америки була виражена в різних формах, направлена практично у всі сфери суспільного життя і відіграла важливу роль у зміцненні новітньої Української держави.

У *четвертому розділі* “Участь української діаспори Канади та країн Латинської Америки у розвитку загальнонаціональної науки, літератури, мистецтва” показано

взаємовідносини діаспори з материковою батьківщиною у сфері українознавства та досліджено спадщину діячів літератури і мистецтва української діаспори Канади та країн Латинської Америки як невід'ємної частини національного та духовного відродження української нації.

Вагомий внесок у розвиток освіти, науки і культури нашої держави зробили наукові установи та інституції, серед яких Наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ), Українське історичне товариство (УІТ), Міжнародна асоціація україністів (МАУ), Світовий конгрес українців (СКУ), Світова наукова рада (СНР), Українська вільна академія наук (УВАН), Канадське товариство українських робітничих досліджень (КТУРД) тощо.

Вищеперелічені й інші організації та установи надавали значну допомогу в розвитку української історичної науки і національної культури, яка в період застою і комуністичної диктатури в Україні була знищена, зрусифікована та спотворена. Плідна співпраця і налагоджена координація діяльності дослідників-українознавців у контексті світової історії та розвитку світової науки сприятиме повному відродженню української культури як інтегральної частини світової культури.

Історичний Акт 24 серпня 1991 р. відкрив нові можливості перед науковими Інституціями західної української діаспори для безпосередньої співпраці з етнічною Батьківщиною. Широка наукова та педагогічна громадськість України фактично вперше отримала можливість познайомитися з доробками українознавчих центрів Заходу. При першій же можливості плідні взаємини з Україною почав розвивати КІУС. Він відкрив своє представництво в Києві. КІУС тісно співпрацює з науковими інституціями і навчальними закладами материкової України, зокрема з Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, з Національним університетом "Києво-Могилянська академія", Львівським національним університетом ім. І. Франка, Харківським державним університетом, Дніпропетровським державним університетом, Запорізьким державним університетом, Національним університетом "Острозька академія". Також КІУС здійснив 4 – мільйонний канадсько-український проект парламентської співпраці, метою якого було сприяти українським законодавцям у здійсненні демократичних реформ і впровадженні ринкової економіки. Плідно співпрацюють Саскачеванський університет із Чернівецьким державним університетом, Торонтський університет з Чернігівським державним університетом та Прикарпатським державним університетом. Крім цього, почали налагоджуватись зв'язки українських науковців Латинської Америки з материковою Україною. Активними учасниками налагодження таких зв'язків є професор з Аргентини М. Василик та науковці з Бразилії О. Борушенко і В. Вовк.

Поруч з науковцями плідно працюють українські письменники, поети, художники,

скульптори української діаспори, серед них Я. Славутич, С. Горлач, Л. Голоцван, В. Вовк, Л. Бризгун-Шанти, родина Книшів, Л. Палій, П. Капшученко, М. Бідняк, Г. Новаківська, Л. Молодожанін та інші. Їх праці відзначаються глибокою патріотичністю та високою художністю і складають невід'ємну частину культурного надбання України. Їх вплив на духовний розвиток держави не викликає заперечень.

Отже, своєрідні компенсаційні функції щодо науки та культури історичної батьківщини виконувала діаспора. Вона створювала вартості, які віддзеркалювали поступ світової культури та науки, разом з тим зберігала традиції вітчизняних шкіл. З проголошенням незалежності України з'явилися можливості для безпосередньої співпраці між вітчизняними науковцями та вченими з діаспори, а також для повернення в Україну наукової та культурної спадщини.

У висновках викладено результати дослідження, обґрунтовано положення, основний зміст яких виноситься на захист.

– Відсутність у вітчизняній історіографії комплексного дослідження взаємовідносин канадської та латиноамериканської діаспори з історичною батьківщиною в період її становлення обумовлювало неможливість створення об'єктивної і цілісної картини визначення місця та ролі української діаспори в становленні незалежної української держави. Розпорошення джерельної бази обумовило те, що внесок діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України дотепер не був досліджений в повному обсязі. Провідним завданням пропонованого дослідження є показати роль української діаспори Канади та країн Латинської Америки у становленні і зміцненні новітньої Української держави.

Для розв'язання означеного наукового завдання дослідження було залучено значну джерельну інформацію (архівні матеріали, поточні архіви і фонди бібліотек, музеїв, матеріали періодичних видань тощо.) Суттєвим для української історичної науки є аналіз та введення до наукового обігу комплексу джерел, що залишалися поза увагою попередніх дослідників.

– У становленні політики України щодо діаспори пройдено ряд послідовних кроків, які в своїй сукупності й сформували чинне нині правове поле взаємовідносин з діаспорними громадами, визначили головні напрями та основні завдання стосовно розвитку цих взаємовідносин.

У Декларації про державний суверенітет України та в Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. “Про основні напрями зовнішньої політики України” підтримання контактів з українською діаспорою виділене як один із окремих напрямів зовнішньої політики України, а зарубіжне українство визначене як об'єкт державної етнополітики України. До Конституції України внесено статті 11 та 12, де зазначається, що “Україна дбає про

задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави”. В Україні сформована також сітка державних установ, які безпосередньо опікуються діаспорою. Це, окрім Державного комітету України у справах національностей та міграції (Управління у справах української діаспори), є Міністерство культури і мистецтв України (Управління культури етносів України та української діаспори), Міністерство освіти і науки України (Відділ освіти нацменшин та діаспори) та ін.

Ефективно працювали державна програма “Українська діаспора на період до 2000 р.” та Національна програма “Закордонне українство” на період до 2005р. Багато роблять для зарубіжного українства Товариство “Україна – Світ”, органи влади, неурядові організації та ін.

– Українська діаспора Канади та країн Латинської Америки гідно відстоювала Україну як суверенного члена світового співтовариства. Допомогала в становленні дипломатичних структур, зокрема українська діаспора Канади, Аргентини та Бразилії придбала для посольств України в даних країнах нові будинки. Але головним є те, що українська діаспора сказала своє вагомє слово в утвердженні українського міжнародного іміджу, піднесенні престижу України і українства у світі, розбудові політичних, економічних і культурних зв’язків України з країнами своїх поселень.

Завдяки українській діаспорі Канади та країн Латинської Америки Україна посідає особливе місце в мережі міжнародних відносин даних країн. Водночас економічна складова двосторонніх відносин, особливо інвестиційне співробітництво ще не цілком відповідає потенціалу, досягнутому в політичній

сфері. Певний прорив у цьому напрямі було зроблено з розвитком прямих зв’язків із канадськими провінціями, бразильськими штатами, паранським департаментом та аргентинськими містами, але ці тенденції ще потребують постійного підсилення в повсякденній практиці двосторонніх відносин, які ще слід наповнювати конкретним змістом стратегічного партнерства.

– На перехідному етапі до ринкових відносин вкрай важливими для України стали надходження інвестицій від зарубіжних українських бізнесменів в економіку та культуру, створення спільних підприємств, розвиток взаємовигідної кооперації, допомога у відкритті торговельних, культурно-просвітницьких установ на історичній батьківщині, забезпечення технічним та медичним обладнанням, гуманітарною допомогою сиротинців, шкіл-інтернатів, загальноосвітніх, музичних шкіл, лікарень, потерпілих від Чорнобильської катастрофи; фінансування виступів українських спортсменів на світовій арені; встановлення премій за значні досягнення української еліти в розвитку освіти, науки, літератури, мистецтва; оплата навчання в престижних науково-освітніх центрах Америки та Європи української молоді,

вчених, представників різних професій, надання стипендій та наукових дотацій тощо.

– Історичний Акт 24 серпня 1991 р. відкрив нові можливості перед науковими інституціями західної української діаспори для безпосередньої співпраці з етнічною Батьківщиною. Широка наукова та педагогічна громадськість України фактично вперше отримала можливість познайомитися з доробками українознавчих центрів Заходу. Плідні взаємини з Україною почав розвивати Канадський інститут українських студій при Альбертському університеті, Саскачеванський університет, Торонтський університет. Крім цього, почали налагоджуватись зв'язки українських науковців Латинської Америки з материковою Україною.

Процес налагодження контактів між материковими та закордонними вченими набув динамічного характеру, і щоразу ці взаємозв'язки виражаються у нових формах. Цей процес має позитивний характер, оскільки сприяє консолідації етнічних українців і представників діаспори, а крім цього, репрезентації нашої держави на міжнародному рівні та визнанні її на світовому освітньому ринку як повноцінного партнера.

– Українська еліта на Заході, живучи у країнах розвинутої демократії, зуміла не лише зберегти національну культуру і мову, а й примножити надбання своїх видатних попередників. Вона створила Український вільний університет (УВУ), Об'єднання українських письменників на еміграції “Слово”, відродила Наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ), десятки українознавчих кафедр, сотні науково-освітніх центрів, організацій, національних товариств, її представники видали сотні тисяч книжок, журналів, часописів тощо.

Значну спадщину залишили українські письменники, поети, художники, скульптори української діаспори. Їх праці відзначаються глибокою патріотичністю та високою художністю і складають невід'ємну частину культурного надбання України.

З-за кордону Українська діаспора передавала в Україну не лише наукові, художньо-літературні цінності, а й рідкісні, безцінні твори мистецтва. Для українського народу отримання або повернення таких культурних цінностей не стало їх переміщенням з однієї країни в іншу, а дало змогу відродити національну культуру та мистецтво і сприяти їх подальшому розвитку.

Основний зміст і положення дисертації викладені у публікаціях:

1. Дибчук Л. Передумови формування української еміграції (на прикладі Канади) // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Історія: Зб. наук. праць. – Вінниця, 2003. – Вип. 6. – С. 196 – 204.

2. Дибчук Л. Сприяння канадської і латиноамериканської діаспори в становленні

дипломатичних інституцій України // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Історія: Зб. наук. праць. – Вінниця, 2004. – Вип. 7. – С. 203 – 207.

3. *Дибчук Л.* Благодійна допомога діаспори материковій Україні // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль, 2004. – Вип. 1. – С. 166 – 174.

4. *Дибчук Л.* Внесок західної української діаспори в розвиток українознавчої науки та культури // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Історія: Зб. наук. праць. – Вінниця, 2004. – Вип. 8. – С. 310 – 316.

5. *Дибчук Л.* Фінансова підтримка Канадським інститутом українських студій при Альбертському університеті сучасної українознавчої науки // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Історія: Зб. наук. праць. – Вінниця, 2006. – Вип. 10. – С. 404 – 408.

6. *Дибчук Л., Мазило І.* Формування книжкових колекцій діаспори в незалежній Україні // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”: Історичні науки. – Острог; Торонто; Нью-Йорк: Національний університет “Острозька академія”, Світова Наукова Рада Світового Конгресу Українців, Українське Історичне Товариство. – 2005. – Вип. 5. – С. 185 – 201.

7. *Дибчук Л.* Допомога діаспори Україні в економічному розвитку // Держава і бізнес: шлях до партнерства і взаємодії: Матеріали третьої міжвузівської наук.-практ. конф. – Вінниця, 2003. – С. 127 – 132.

Анотація

Дибчук Л.В. Внесок української діаспори Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки і культури незалежної України (1991 – 2005 рр.). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – Історія України. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2006.

Вперше у вітчизняній історіографії проведено комплексне дослідження розвитку взаємовідносин української діаспори Канади та країн Латинської Америки з історичною батьківщиною за чотирнадцять років становлення її як незалежної держави. З'ясовано сутність самого феномену “українська діаспора”. Досліджено внесок українців Канади та країн Латинської Америки в розвиток економіки, науки, освіти та культури України і країн поселення. Доведено об'єктивну необхідність об'єднання зусиль діаспори та уряду України для розбудови нашої держави та її входження до світового співтовариства. Висвітлено

історичну місію української еміграції у відродженні України як суверенної держави.

Простежено шляхи надходження допомоги від закордонних українців. Визначено галузі, в які було спрямовано допомогу. Проаналізовано причини слабого інвестування економіки України. Показано співпрацю науковців канадської і латиноамериканської української діаспори з українськими вченими у сфері сучасної українознавчої науки. Досліджено спадщину діячів літератури та мистецтва з української діаспори Канади та країн Латинської Америки.

Ключові слова: канадська та латиноамериканська українська діаспора, закордонні українці, історична батьківщина, материкова батьківщина, країни поселення, економічна допомога, історико-культурні цінності.

Аннотация

Дыбчук Л.В. Вклад украинской диаспоры Канады и стран Латинской Америки в развитие экономики и культуры независимой Украины (1991 – 2005 гг.). – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 – История Украины. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2006.

Впервые в отечественной историографии проведено комплексное исследование развития взаимоотношений диаспоры Канады и стран Латинской Америки на протяжении четырнадцати лет становления независимого Украинского государства (1991 – 2005 гг.). Выяснена сущность самого феномена украинская диаспора. Исследовано вклад украинцев Канады и стран Латинской Америки в развитие экономики, науки, образования и культуры Украины и стран поселения. Доказано объективную необходимость объединения усилий диаспоры и правительства Украины с целью развития нашей страны и вступления в мировое сообщество. Отражено историческую миссию украинской эмиграции по становлению независимой Украины.

Прослежено пути поступления помощи от зарубежных украинцев. Определено отрасли, в которые была направлена помощь. Проанализировано причины слабого инвестирования экономики Украины. Показано сотрудничество учёных канадской и латиноамериканской диаспоры с украинскими учёными в сфере современной украиноведческой науки. Исследовано наследие деятелей литературы искусства с украинской диаспоры Канады и стран Латинской Америки.

Ключевые слова: канадская и латиноамериканская украинская диаспора, зарубежные украинцы, историческая родина, материковая родина, страны поселения, экономическая помощь, историко-культурные ценности.

Annotation

Dybchuk L.V. Contribution of the Ukrainian Diaspora of Canada and Countries of Latin America to Economic and Cultural Development of Independent Ukraine (years 1991 – 2005). – Manuscript.

Thesis for a Candidate's Degree in History in Speciality 07.00.01 – History of Ukraine. M.P. Dragomanov National Pedagogical University. – Kyiv, 2006.

First in the domestic historiography the complex research of development of mutual relation Ukrainian Diaspora of Canada and countries of Latin America with the historical native land is conducted for fourteen years of its formation as independent state. The essence of the phenomenon “Ukrainian Diaspora” is found out. Constant fixing the fact of stay of the Ukrainians certain part abroad as ethnic minority, which realize itself in the community, became the basic moment in the determination of this question essence. However Diaspora is not the static phenomenon. Its concrete contents depends on real political and social processes, which take place both in Ukraine and outside of its borders. The theoretical bases of the concept of development researches and functioning Diaspora are determined.

The contribution of the Ukrainians of Canada and countries of Latin America in development of economy, science, education, culture and art of independent Ukraine and countries of residence is investigated. The objective necessity of association of Diaspora efforts, government and President of Ukraine for development of our state and its entry in world community is proved. The historical mission of the Ukrainian emigration in revival of Ukraine as sovereign state is displayed.

The assistance of the Ukrainian Diaspora to strengthening of young independent state as valuable partner on international scene is shown. The basic aspects of its activity are consecutive support of Ukraine's integration process to international community with Big Eight countries, with the countries – members of NATO and in discussions with international financial establishments, such as World Bank and European bank for Reconstruction and Development, support in sphere of the Worldwide Trade Organization and Trade federation of South America.

The ways of the help receipt from the foreign Ukrainians are followed. The areas to which the help was directed are determined. Certainly, those quantity of Ukrainians, which lives at Western world, in particular in Canada and countries of Latin America, can not by own forces make up economic disagreements of their countrymen in country, which is at a stage of transition from command to market economy, country, which has inherited horrors of the most bad nuclear accident in a history of mankind. However, in accordance with the report of Public Service World Council of World Congress of the Ukrainians, for the last ten years about 50 mln. US dollars and 20 mln. Canadian dollars only as humanitarian help is transmitted in Ukraine by the Ukrainian Diaspora. It

does not include the help of families from west to the relatives in Ukraine or help western not-Ukrainian governmental and not-governmental structures in humanitarian or educational and technical spheres, which became possible due to direct work of Diaspora. Also it is made much in the field of development of education and science – by financial support of the different projects, edition of the publications, books, full-length feature films, which cover unsolved problem of our history, edition of the school textbooks, realization of scientific conferences, creation of rates of training Ukrainian and foreign languages, market economic bases, theories and legislation of democratic and market societies, establishment of democratic institutions, moving of democratic processes and reforms of authority branches and organization of independent legal proceedings. The grants for researches in Ukraine and in West by different organizations, public and private foundations are selected, the help to houses of the child, orphans is given. Diaspora helped in such projects as establishments of monuments by Taras Shevchenko in different cities of Ukraine from Lviv up to Lugansk. The help to the Ukrainian sports also can be served by the example of a wide range of the Diaspora's help. Since 1993 Diaspora has been passing registration means to the Ukrainian sports federations in international organizations, which allows to participate to the Ukrainian commands in International competitions. The reasons of weak investment of economy of Ukraine are analyzed.

The cooperation of the science officers of Canadian and Latin American Diaspora with the Ukrainian scientists in sphere of modern Ukrainian science, literature, art is shown as such contacts are important for mutual development, exchange of experience and international cooperation.

The foreign scientists actively participate in formation and development of demographic institutes of independent Ukraine, in market transformation of economy, and also were divided with the colleagues by experience in cultural and educational spheres. The process of arrangement of the contacts between continental and foreign Ukrainians has acquired of dynamic character, and each time these interrelations were expressed in the new forms.

This process has positive character, as assisted consolidation ethnic Ukrainians and representatives of the Diaspora, and besides, representation of our state at an international level and recognition it in the world educational market as valuable partner.

Key words: Canadian and Latin American Ukrainian Diaspora, foreign Ukrainians, historical native land, continental native land, country of resident, economic help, historical and cultural values.

Підписано до друку 26.07.2006 р. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим. Зам. № 8770
Віддруковано з готових діапозитивів ПП “Едельвейс і К”,

Видавництво ООО “ГЛОБУС-ПРЕСС”
Свідоцтво про внесення в Державний реєстр ДК №1077
21010, Вінниця, 600-річчя, 15

Тел. (0432) 550-333